Uz prijedlog izmjena Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira

Zašto, unatoč povijesnoj sličnosti, hrvatski političari uzvikuju *Slava Ukrajini*, a progone *Za dom spremni*

Ono što je u identitetski sebesvjesnoj i ponosnoj Ukrajini nezamislivo – da ruska manjina traži i dobiva drakonsko kažnjavanje pozdrava *Slava Ukrajini*, u samookrivljujućoj i zahirjeloj Hrvatskoj nadaje se kao žalosna stvarnost – da se pozdrav *Za dom spremni* na zahtjev agresorskoga dijela srpske manjine pokušava zabraniti

Piše:
MARITO MIHOVIL LETICA

Prikladno je početi mislima starim dva i pol tisućljeća: "Tko je opran preko mjere, izgleda strašljiv. Tko je odvažan preko mjere, uzrokuje nered." Autor je kineski velemunik Konfucije. Važnost dobro odvagnute mjere snažno isticahu i stari grčki filozofi: Pitagora i pitagorejci, Heraklit, Aristotel, stoici i drugi. Tako Heraklit Efežanin (Konfucijev suvremenik) u fragmentu 44 napisa: "Sunce (Helije) ne će prekoračiti svoje mjere, jer bi ga u suprotnome dohvatile Erinije, pomoćnice Pravde." Doista, prekoračenje mjere često se očituje u narušavanju pravde i neredu.

Mnogobrojne istine i mudrosti iz grčke filozofije udoše u rimsko pravo. Kada je o dobroj mjeri riječ, ne možemo zaobići načelo razmjernosti (proporcionalnosti), koje u pravnoj i političkoj teoriji znači da prisila koju društvena zajednica (država ili njezine upravne jedinice) primjenjuje prema pojedincu – mora biti najmanjega mogućeg intenziteta koji je potreban za postizanje namjeravanoga društvenog cilja.

Dotično se načelo nalazi i u *Ustavu Republike Hrvatske*, u članku 16. Načelo razmjernosti neotklonjivim se nadaje i u *Prekršajnome zakonu*, u članku 51. a: "Zaštitna mjera ne smije se izreći ako nije u razmjeru s težinom počinjenog prekršaja i prekršajā koji se mogu očekivati, kao i sa stupnjem počinitelјeve opasnosti" (*Narodne novine* 39/2013).

Najveće kazne u Europi

Posve ignorirajući načelo razmjernosti, predlaže Ministarstvo unutarnjih poslova da se najveća dosadašnja novčana kazna za pojedine prekršaje protiv javnoga reda i mira poveća do maksimalnoga iznosa od 4.000 eura, što je povećanje od čak 23,5 puta (!?).

Nije sporno da je novčane kazne potrebno uskladiti, ako ni zbog čega drugog onda zbog rasta inflacije. No je li inflacija više od 2.000 posto (kao da smo u Njemačkoj u doba velike gospodarske krize početkom 1930-ih)? Nadalje, kako je moguće govoriti o mjeri i razmjernosti ako se vaga božice pravde Justicije (grčke Dikē) odjednom optereti s jedne strane utegom koji je više od dvadeset puta teži nego doskorašnji? A s druge se strane standard građana ne povećava jer rast plaća kaska za inflacijom. Tako bi se u Hrvatskoj za tučnjavu, svađu ili viku na javnome mjestu propisivale kazne do 2.000 eura, dok su takvi prekršaji primjerice u Austriji teški 500, a u Slovačkoj 300 eura. Smatraju li predlagatelji ove proizvoljne i politički motivirane činovničko-policijske odluke da su Hrvati nasuprot uljudenim europskim narodima toliki divljaci da ih se može ukrotiti samo drakonskim kaznama? Maksimalne su kazne prema dosadašnjim zakonskim odredbama iznosile 16,7 posto prosječne plaće, a usvoji li se dotični MUP-ov prijedlog, mogle bi dosegnuti gotovo četiri prosječne hrvatske plaće. Prekomjernost – možemo (ne)mirne duše zaključiti zajedno s Konfucijem i Heraklitom – uzrokuje nered, a ne uvodi red.

Veće novčane kazne predlažu se za (citiram formulacije): "isticanje simbola kojima se izražava ili potiče mržnja, širenje lažnih vijesti, prekršaj loše odgojenog djeteta, vrijeđanje službenih organa". Tu su još i poticanje djeteta na prekršaj, organizacija prostitucije i kocke, tučnjava na javnome mjestu, opijanje na radnome mjestu i drugi prekršaji. Nije se u ovome članku moguće, a ni potrebno, na sve njih osvrnuti.

Kad "lažne vijesti" postanu znanstveno potvrđene istine

Posebno je zanimljivo "širenje lažnih vijesti". Ilustrirat ću to slučajem nastanka pandemije bolesti COVID-19. Službeni i pravovjerni narativ – koji je širila Svjetska zdravstvena organizacija te najveći dio na-

klonjenih joj političara i srednjostrujaških medija – bijaše da je virus na tržnici u kineskome gradu Wuhanu u posve prirodnim uvjetima prešao sa šišmiša na čovjeka. Svi koji su tvrdili, ili samo spekulirali, da je virus pripravljen u laboratoriju – bili su ušutkivani kao širitelji lažnih vijesti, teorijâ urote i slično. Samoproglašeni posjedovatelji apsolutne istine vidjeli su promicatelje lažnih vijesti čak i u svjetski priznatim znanstvenicima kao što je primjerice francuski virolog Luc Montagnier – dobitnik Nobelove nagrade za izoliranje virusa HIV-a 2008. godine, član Europske akademije znanosti i umjetnosti. On je sredinom travnja 2020. izjavio da je korona-virus umjetno stvoren i slučajno pušten iz laboratorija. Za francuski je zdravstveni časopis *Pourquoi docteur* istaknuo kako je u suradnji s kolegom Jean-Claudeom Perrezom analizirao virus "do najsitnijih detalja" i dospio do nedvojbenoga zaključka.

Ono što su brojni pandemijski cenzori i srednjostrujaški mediji uz potporu nametnutih "ministarstava istine" proglašavali lažnim vijestima – danas je tema gotovo svih svjetskih glasila. Tako je američki *Wall Street Journal* 26. veljače 2023. izvijestio da je korona-virus, po svemu sudeći, "iscurio" iz laboratorija u Wuhanu. List se poziva na studiju američkoga Ministarstva energetike iz 2021., koje je dostavljeno na uvid Bijeloj kući i višim američkim zakonodavcima. Jednako tvrde i brojne tajne službe moćnih svjetskih država, kao i premnogi virolozi, epidemiolozi i drugi znanstvenici. Bit će u sličnim slučajevima zanimljivo vidjeti kojim će se kriterijima, argumentima i postupcima voditi prekršajni sudovi pri utvrđivanju istine i njezinu razlučivanju od lažnih vijesti te hoće li biti spremni revidirati ishitrene i neutemeljene, stihijski donesene i politički motivirane presude, uz davanje pravne, moralne i novčane zadovoljštine nepravedno osuđenim građanima.

Selektivnost i ideološka pristranost

Ali najviše je pozornosti izazvalo spominjanje prekršaja koji bi bili kažnjavani najvećim iznosima. Jedan od tipičnih naslova otisnut je u *Novome listu* 3. travnja 2023: *Civilizacijski iskorak! Uvode se goleme kazne za ustaški pozdrav, 'tko vikne 'ZDS' ostat će bez četiri plaće*. U članku čitamo kako je iz MUP-ova objašnjenja "očito da se povećanjem kazne nastoji spriječiti isticanje simbola ili izvikivanje ustaških ili nacističkih pokliča", a zatim i ovo: "Koalicijski partneri HDZ-a, odnosno zastupnici manjina, tražili su da Vlada uzvikivanje takvih pozdrava i isticanje parola zabrani i stavi u kazneni zakon, no čini se da su Banski dvori drakonskim kaznama odlučili odgovoriti na taj zahtjev." (https://www.novilist.hr/novosti/hrvatska/civilizacijski-iskorak-uvode-se-goleme-kazne-za-ustaski-pozdrav-tko-vikne-zds-ostat-ce-bez-cetiri-place/)

Važno je napomenuti da se povećanjem novčanih kazni za prekršaje protiv javnog reda i mira krši ne samo načelo razmjernosti nego i načelo neovisnosti i nepristranosti, koje biva nužnim uvjetom zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda pojedinaca i skupina u postupcima pred sudovima. Jer iz medijskoga izvještavanja razabiremo da o tim prekršajima govore u MUP-u selektivno i pristrano, spominjući samo fašističke, nacističke i ustaške simbole, a ni riječi o komunističkim i četničkim (?!). To nipošto nije opravdano jer je takvo selektiranje i arbitriranje u posvemašnjemu neskladu s brojnim obvezujućim aktima.

Zašto se u Hrvatskoj ustrajno prešućuje *Rezolucija o važnosti europskog sjećanja za budućnost Europe*, koju je Europski parlament usvojio 19. rujna 2019. godine? Dotičnoj su rezoluciji prethodili brojni dokumenti, od kojih ovdje spominjem samo neke: *Deklaracija Europskoga parlamenta o proglašenju 23. kolovoza europskim danom sjećanja na žrtve staljinizma i nacizma*, od 23. rujna 2008., čime se osuđuju zločini svih totalitarnih režima: komunizma, fašizma i nacional-socijalizma; *Deklaracija o europskoj savjesti i komunizmu* usvojena 3. lipnja 2008. u Pragu; također *Rezolucija 1481 o potrebi međunarodne osude zločina totalitarističkih komunističkih režima*, koju je Parlamentarna skupština Vijeća Europe usvojila 26. siječnja 2006. K tome ne bi smjelo ostati nespomenuto da je Sabor Republike Hrvatske 30. lipnja 2006. izglasovao *Deklaraciju o osudi zločina počinjenih tijekom totalitarnoga komunističkog poretka u Hrvatskoj 1945.–1990. godine* (*Narodne novine* 76/2006).

Semantička dihotomija: *denotacija – konotacije*

Kada je riječ o simbolima, valja se prisjetiti Ernsta Cassirera, njemačkoga filozofa židovskog podrijetla, koji govoraše da je čovjek "simbolička životinja" (*"animal symbolicum"*), pri čemu se simboličke forme iskazuju objektivacijama duha. Potrebno je pri tome uvidjeti da se u prijeporima oko simbolâ ne smije zabaciti veoma važna semantička dihotomija *denotacija – konotacije*. Naše građane koji se nekritički i ostrašćeno obrušavaju na pozdrav "Za dom spremni" i na hrvatski grb s prvim bijelim poljem, ne zanima *denotacija*, to jest referencija, izravno značenje pojma, nego ih zanimaju *konotacije* ili dodatna značenja uvjetovana situacijom, a za njih je ta situacija isključivo NDH i ustaštvo. Ništa prije ni poslije toga. Time zabacuju izvorno podrijetlo i povijest hrvatskih simbola odnosno pozdrava.

Denotaciju i konotacije najlakše je objasniti na primjeru *svastike* ili *kukastoga križa* (njem. *Hakenkreuz*). Riječ je o jednome od najraširenijih drevnih simbola, koji je izdašno prisutan na dalekome azijskom istoku, zatim u Indiji i Perziji, k tome i među starim Grcima, Etruščanima i Keltima, a nahodi se čak i u arheološkim nalazištima srednje Amerike. Pripada i našim krajevima: kao uobičajeni ornamentalni simbol stoji na stećcima u Vrlici, okolici Sinja, Imotskoj krajini i drugdje. I fibule (kopče) pronađene u liburnskim grobovima u Ninu i Zatonu Ninskome zapravo su svastike. Svastika redovito simbolizira kotač, okretanje, ciklus neprestane obnove, vječno trajanje života. Na sanskrtu riječ *svasti* znači "sreća, dobrobit, zdravlje". Sve do polovice 1930-ih svastika je u Europi bila simbol sreće,

mogla se kao čest motiv vidjeti na ondašnjim razglednicama, a brojni američki, britanski, danski i drugi športski klubovi nosili su ju na dresovima. Nalazila se i na etiketi čuvenoga danskog piva "Carlsberg".

Ali sve je to denotacija svastike. A njezine konotacije znače nešto posve drugo i suprotno: zatorni vrtlog smrti, strašno uništenje, holokaust, žrtva paljenica, dim koji se diže u nebo, golema nesreća, Šoa, barbarski pokušaj zatiranja cijeloga jednog naroda, biblijskog, istaknutog i velevrijednog, prebogate kulture i tradicije. Kršćani uvijek trebaju imati na umu riječi svetoga pape Ivana Pavla II. upućene Židovima: "Vi ste naša predraga braća, i, moglo bi se reći, naša starija braća." Iz toga jasno proizlazi da pravi kršćanin ne može biti antisemit, nego *semitofil*.

Kada je riječ o pozdravu "Za dom spremni!", možemo čuti i pročitati da se izričaj "Za dom" prvi put spominje 1684. u spjevu *Odiljenje sigetsko* Pavla Rittera Vitezovića; dâ je sredinom 19. stoljeća ban Josip Jelačić u Varaždinu povikao "Za dom!", na što su hrvatski vojnici odgovorili "Spremni" i pošli u bitku protiv Mađara; zatim da se "Za dom" pjeva u operi *Nikola Šubić Zrinjski* (u nazivu je *Zrinjski*, a ne *Zrinski*) koju je 1876. skladao Ivan pl. Zajc, i tako dalje. Dobro je to spominjati, neka bude poznato. Nerijetko se mogu čuti i argumentacije da nema ničega lošeg, nego pače dobroga i poželjnoga, u torne što je netko spreman za dom, domovinu, narod, zemlju... Dobrohotne su i poštene takve argumentacije, ali kobno osuđene na nedjelotvornost. Jer sve su to primjeri denotacije stanovitoga simbola odnosno pozdrava ili pokliča. Svastika je neusporedivo starija i raširenija od pozdrava ZDS pa njezino opravdanje takvrsnim argumentima (spominjanjem denotacije: kotač života, sreća i dobrobit) u današnjoj Europi ne prolazi. Toga imamo biti svjesni. (Bilo bi, primjerice, zanimljivo svjedočiti policijskomu isljeđivanju nositelja ili nositeljice inkriminirane majice na kojoj je svastika s nekog od naših stećaka. Bi li policajci prihvatili objašnjenje da je riječ o promicanju kulturnoga naslijeđa s naših vrijednih povijesnih spomenika?)

"Za dom spremni" i "Slava Ukrajini" na istoj strani povijesti

Znatno je svrsishodnije udariti drugim putem, na kojemu pozdrav "Za dom spremni" kroči uz bok sličnoznačnoga "Slava Ukrajini". I potonji pozdrav ima dugu prošlost: korijeni mu sežu u 19. stoljeće, spominjan je u Prvome svjetskom ratu kada se vojska kratkotrajne Ukrajinske Narodne Republike borila na strani Njemačke i Austro-Ugarske protiv Rusije. Masovnije se počeo rabiti nakon 1930. i postao je pozdrav Organizacije ukrajinskih nacionalista (OUN) pod vodstvom Stepana Andrijoviča Bandere, poteklog iz grkokatoličke svećeničke obitelji u zapadnoj Ukrajini. Vladimir Putin smjera ponajprije na Banderu i njegove pristaše kada Ukrajinu naziva "nacističkom državom". Podli i umobolni Putin u maniri KGB-ovca etiketira i generalizira. Ali Bandera jest bio uz naciste: kada je Hitlerova Njemačka napala Staljinov Sovjetski Savez, stavio je Nijemcima na raspolaganje dva ukrajinska bataljuna: (Nachtigall i Roland). Njegovi su vojnici pozdravljali "Slava Ukrajini! Slava herojima!"

U kolovozu 1941. susreo se poglavnik Ante Pavelić s Vasilom Vojtanovskim, "predstavnikom ukrajinskih nacionalista u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj" (kako nalazimo u ondašnjemu tisku). Pavelić je rekao da su "naša srca, naše simpatije uvijek bile na strani velikog i nama bratskog ukrajinskog naroda" te je razgovor zaključio pozdravom "Za dom spremni!", a Vojtanovski i predstavnici Banderina OUN-a uzvratili su: "Spremni. Slava Ukrajini, vođevi slava". Uskoro je ustrojena Ukrajinska legija s oko 1000 vojnika, mahom Ukrajinaca s područja NDH. (O tome više u ogledu Tomislava Karduma *Ukrajinsko pitanje, HSS i NDH:* http://heretica.com.hr/tomislav-kardum-hrvatska-politika-i-ukrajinsko-pitanje/)

> Smatra li vlast nas Hrvate nasuprot uljuđenim europskim narodima tolikim divljacima da nas se može ukrotiti samo drakonskim kaznama

Prisjetimo se Svjetskoga nogometnog prvenstva u Rusiji 2018. kada je zbog pokliča "Slava Ukrajini!" Ognjen Vukojević bio udaljen iz stožera reprezentacije te kažnjen s 15.000 švicarskih franaka, a Domagoj Vida izvukao se s izrečenom opomenom. Kako to da se donedavno inkriminirani pozdrav, na koji se bila okomila FIFA i velik dio javnosti, prometnuo u slogan što ga primjerice Ursula von der Leyen egzaltirano kliče usred Europskog parlamenta? Čine to i drugi europski i američki političari.

Neotklonjivo se nameće pitanje: Kako se dogodilo da se pozdrav koji je u Drugome svjetskom bio zajedno sa "Za dom spremni" sada prometnuo u simbol borbe za slobodu, demokraciju, zapadne vrijednosti i tomu slično – a ZDS je ostao simbol ustaštva, fašizma, nacizma, najgorega govora mržnje za koji se spremaju drakonske kazne?

Preoznačavanje pozdrava

Simboli se mogu *preoznačavati*, resemantizirati. Kao što je svastika od posve pozitivnoga značenja zadobila najnegativnije, tako može, obrnutim slijedom, i nešto donedavno negativno postati pozitivno. Tomu najbolje svjedoči pozdrav "Slava Ukrajini". Premda su ga rabili i proširili suradnici njemačkih nacista, danas je na pravoj strani povijesti. Promjena u percepciji dogodila se zahvaljujući hrabroj borbi Ukrajinaca za neovisnost i slobodu.

Ali zašto je hrvatski oslobodilački rat, Domovinski rat u 90-im godinama 20. stoljeća manje plemenit i svet od ukrajinskih oslobodilačkih ratova u 21. stoljeću? Jasno je da pragmatični i nerijetko licemjerni Zapad zabacuje kriterije i principe te široko povlađuje mnogoljudnoj i prostranoj Ukrajini jer se preko nje prelamaju golemi geopolitički geostrateški interesi u nadmetanju Europe i SAD-a s Rusijom i Kinom.

A naše političare treba upitati: Zašto je dopuštena i poželjna zvijezda petokraka, pod kojom je 1990-ih dolazila smrt, silovanja, palež i razaranja – za razliku od pozdrava "Za dom spremni", kojim su se hrvatski vojnici sokolili u obrani domovine? Zar ne bismo najvažnijima trebali držati vremenski nam najbliže, to jest novije konotacije i kontekstualizacije određenih simbola?

Nepojmljivo u ponosnoj Ukrajini

I za kraj jedan misaoni eksperiment. Pokušajmo zamisliti da ukrajinska vojska oslobodi od ruske okupacije jedan dio domovine, a drugi mirno reintegrira u međunarodno priznate granice (to je zasad teško zamislivo, ali daj Bože da bude tako). A još je teže pojmljivo da nekoliko desetljeća nakon toga pripadnici ruske manjine i njihovi politički predstavnici u Ukrajini zatraže da se drakonski kažnjava pozdrav "Slava Ukrajini" tendenciozno ga svodeći na doba Stepana Bandere u Drugome svjetskom ratu, posve zanemarivši njegovu transformaciju u 21. stoljeću. Ono što je u identitetski sebesvjesnoj i ponosnoj Ukrajini nezamislivo – u samookrivljujućoj i zahirjeloj Hrvatskoj nadaje se kao žalosna stvarnost.